

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

2008 m. kovo 21 d.

Eina nuo 1988 m.

spalio 28 d.

Nr. 11 (793)

Privilegija ar Dievo dovana

Ir vyresnės kartos kauniečiai seniai nematė tokio regiono: Laisvės alėja puikus vežimaitis traukia susėdusius šaulių uniforma vilkinčius kariškius ir pasuka Kauno įgulos karininkų ramovės link. Ta promenada prasidėjo prie Kauno miesto savivaldybės, Vytauto Didžiojo paminklo, kur pasveikinti Jubiliato atėjo savivaldybės atstovai. Prie Karininkų ramovės iš "kariečios" išlipo žvalus kariškis, mandagiai padėkojo važnyčiotojui ir, lydimas šaulių, pasuko centrinių įėjimo link. Taip buvo pagerbtas Kauno garbės pilietis, vyriausias Lietuvos kariuomenės karininkas dim. mjr. Kazimieras Baršauskas. Jam kovo 4-ąją suakso 100 metų.

Valstybinių švenčių datos, garbingos kariškių suaktyvės visada minimos pačioje gra-

Jubiliatas (ketvirtas iš dešinės) su bendražygiais
Zenono Šiaučiulio nuotr.

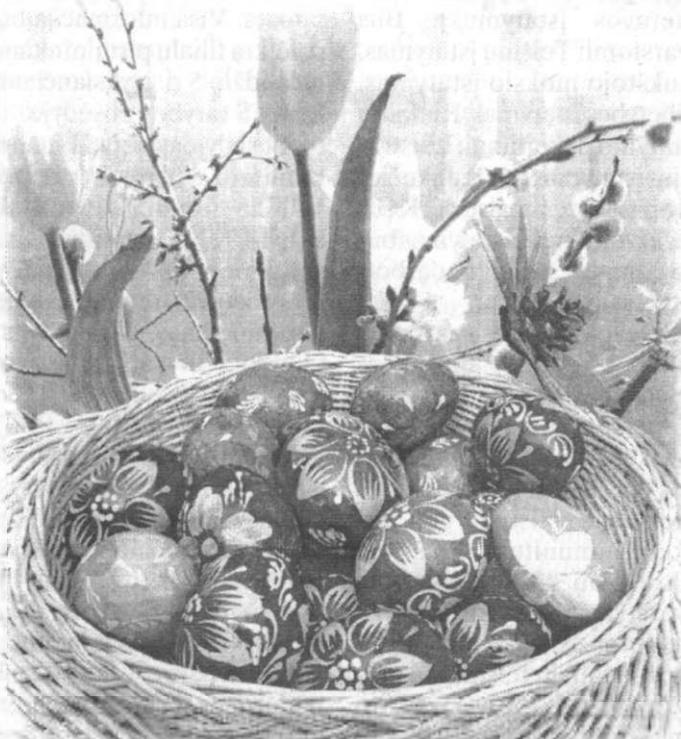
žiausioje Kauno įgulos karininkų ramovės salėje. Ši kartą joje šeimininkavo žilagaliai dimisijos karininkai ir karinę tarnybą atliekantys Lietuvos kariai. Jubiliatą sveiki-

no Kauno įgulos karininkų ramovės darbuotojai, artimieji, sūnaus Antano šeima, pažystami, artimai bendravę su Baršauskų šeima žmonės.

(keliamas į 4 psl.)

Nuoširdžiai sveikiname buvusius Laisvės kovų dalyvius, politinius kalinius, tremtinius ir jų šeimas, "Tremtinio" skaitytojus artėjančios Kristaus Prisikėlimo šventės proga. Tepriskelias mūsų širdys supratimui, užuojautai, pakantumui ir meilei.

LPKTS pirmininkas Antanas Lukša,
LPKTS valdyba ir taryba,
"Tremtinio" redakcija

Paminėtos Vytauto Landsbergio-Žemkalnio 115-osios gimimo metinės

Kovo 7 d. Kauno miesto muziejuje įvyko renginys, skirtas Kauno miesto Garbės piliečio architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio 115-osioms gimimo metinėms pamineti. I pagerbimo popietę susirinko gausus būrys miesto gyventojų ir svečių. Renginį vedė muziejaus direktorė Irena Petraitienė.

Kalbėjo buvęs Kauno miesto tarybos pirmininkas Vygintas Grinis. Prieš keletą metų, jis, įgaliotas miesto tarybos, įteikė Kauno garbės piliečio pažymėjimą V.Landsbergui-Žemkalniui. Architektūros istorikė Jolita Kančienė savo pranešime akcentavo V.Landsbergio-Žemkalnio pasiekimus architektūros srityje. Jo suprojektuoti statiniai iki šiol puošia Kauno miestą. Tai svarbūs ir saviti tarpukario Lietuvos Laikinosios sostinės architektūros accentai, sudarantys miesto ir visos šalies kultūrinį bei istorinį paveldą. Tarp žymesnių jo suprojektuotų statinių yra buvęs Kauno apskrities savivaldybės pastatas (dabar Vyriausiasis Kauno policijos komisariatas), buvęs "Pieno centro" pastatas (dabar KTU Ekonomikos fakultetas) – už pastarajį architektas gavo garbės diplomą tarptautinėje

Minėjimo dalyviai

parodoje Paryžiuje 1937 m., buvęs Prekybos, pramonės ir amatų rūmų pastatas (dabar Kauno apskrities viešosios bibliotekos Senų ir retųjų leidinių skyrius) ir kt.

Renginyje žodį tarė Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius. Jis pasidalijo prisiminimais apie knigavimą Kybartų bažnyčioje, kuri irgi buvo pastatyta pagal V.Landsbergio-Žemkalnio projektą. Prisiminimais apie tėvą pasidalijo Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovas Lietuvoje Gabrielius Žemkalnis. Jis pasakojo apie savo tėvo gyvenimą emigracijoje. Prisiminimus apie šeimos žmogų pratekęs europarlamentaras prof. Vytautas Landsbergis. Jis perskaityė V.Landsbergio-Žemkalnio Antrojo pasaulinio karometais rašytą laišką sūnui Gabrielui, kuriamė yra téviškai pamokoma gyvenimo išminties. Taip pat perskaityė V.Landsbergio-Žemkalnio nepublikuotų prisiminimų apie Nepriklausomybės kovas 1918–1920 metais ištrauką. Prisiminimais apie savo senelį pasidalijo ir V.Landsbergio-Žemkalnio dukters Elenos sūnus Algimantas Karazija.

Renginio metu grojo ir dainavo Kauno Juozo Gruodžio konservatorijos moksleivai su savo mokytoja.

Darius JUODIS

Renginio metu grojo ir dainavo Kauno Juozo Gruodžio konservatorijos moksleivai su savo mokytoja.

Šviesiausių ir viltingiausių šv. Velykų ryta sveikinu visus buvusius politinius kalinius, tremtinius, Laisvės kovų dalyvius ir "Tremtinio" skaitytojus. Šios dvasinio Atgimimo ir atsinaujinimo, gamtos ir sielų atsvėrimo šventės proga vienims linkiu naujų įkvėpimų, sumanymų, idėjų ir prasmės, naujos Jūsų darbų pradžios.

Nuoširdžiai –

Seimo narys Povilas JAKUČIONIS

Rezistencijos ir tremties muziejų vadovų pasitarimas

Kovo 17 d. Kaune, LPKTS Kauno filialo būstineje, LR Seimo narės, TS PTKTF pirmininkė Vincės Vaidevutės Margevičienės iniciatyva, susirinko Lietuvoje įsikūrusių rezistencijos ir tremties muziejų vadovai. Muziejininkai tarësi dėl bendros pozicijos prieš penktadienį Seime įvyksiantį susitikimą su LR Seimo Kultūros ir švietimo komiteto Kultūros pakomitečio nariais. Jame numatoma aptarti dabartinę muziejų būklę ir ateities perspektyvas. Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejaus vadovas Gintautas Kazlauskas susitiko dalyviams išplatino kreipimąsi į LR Seimo Kultūros ir švietimo komiteto Kultūros pakomitečio narius, kuriamė išdėstyta dabartinė Lietuvoje veikiančių rezistencijos ir tremties muziejų padėtis: kai kurie tremtinii pastangomis įkurti muziejai tapo

kraštotoros muziejų filialais, padaliniais ar ekspozicijomis, kai kurie tebeveikia visuomeniniai pagrindais, kai kur yra sukaupta medžiaga, bet muziejai neįkurti. G.Kazlauskas ir kiti muziejininkai šiuo klausimu siekia valstybinio požiūrio, nes besikeičianti vietos valdžia dažniausiai nėra palanki šiems muziejams, jiems nesudaromos normalios darbo ir veiklos sąlygos, nesprendžiami patalpų, įrangos ir kiti klausimai, nėra eksponatų saugumo, muziejų išlikimo garantijų. Normalias muziejų darbo sąlygas galima būtų užtikrinti tik turint savarankiško muziejaus statusą ir jei muziejaus steigėju būtų Vyriausybė.

Muziejininkai džiaugėsi proga susitikti, pabendrauti, pasidalinti patirtimi ir nuo šiol kartu spręsti visiems bendras problemas.

"Tremtinio" inf.

LPKTS valdybos posėdis

Kovo 8 d. Kaune įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos posėdis. Darbo ataskaitą pateikė LPKTS valdybos pirmininkė J. Marcinkevičienė.

Politines aktualijas aptarė Seimo narys dr. P. Jakučionis. Jis informavo, kad kovo 12 d. prasidėjusios Seimo sesijos darbotvarkėje numatyta per 400 įstatymų projektų (iš jų 40 įstatymų projektų – Europos Sąjungos teisės perkėlimas į Lietuvos įstatymus). Bus svarstomi: Teismų įstatymas, Aukščio mokslo įstatymas, Pilietybės įstatymas, Rinkimų įstatymo pakeitimai, Liustracijos įstatymas (po P. Jakučionio pasiūlytu pataisų dėl KGB rezervininkų šis įstatymas buvo „dingęs“ iš Seimo darbotvarkės) ir kiti.

Dėl okupacijos žalos atlyginimo: Kauno apygardos teismas Z. V. Lipekienės ir B. Puskunigio bylą atsisakė svarstyti dėl Rusijos imuniteto (yra 1992 m. sutartis, kad kiekviena valstybė gali paskelbti imunitetą prieš tam tikrą bylą kitoje valstybėje svarstymą). Apygardos teismo sprendimas bus apskurstas Apeliaciniam teismui, Aukščiausiam Teismui ir po to bus kreiptasi į Strasbūrą. Buvusiems politiniams kali-

niam bei tremtiniamssiuoloma panašius ieškinius dėl okupacijos žalos atlyginimo kelti įmonėms, kuriose jie dirbo.

Valdyboje buvo svarstytas pasiruošimas LPKTS XV ataskaitiniam rinkiminiam sužavimui. Suvažiavimas įvyks balandžio 19 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto salėje (Daukanto g. 28). Aptarti kandidatai į LPKTS valdymo institucijas, patvirtinta 2008 metų LPKTS pajamų ir išlaidų sąmata. Visa informacija bus pateikta filialų pirmininkams balandžio 5 d. įvyksiantiame LPKTS tarybos posėdyje.

Posėdyje svarstyti Finansų komiteto siūlymai (pristatę LPKTS pirmininkas A. Lukša), LPKTS organizuojami renginiai: 1948 m. gegužės 22 d. lietuvių trėmimo 60-mečio minėjimas, dainų šventė „Leiskit į Tėvynę“, įvyksianti birželio 22 d. Tauragėje (P. Rindokas, A. Stonkus), LPKTS jaunesnių kartos saskrydis – birželio 7 d. Raudondvaryje, Kauno r. (V. Jogminienė), apertas pasiruošimas saskrydžiui „Su Lietuva širdy“ – rugpjūčio 2 d. Ariogaloje, LPKTS 20-mečio minėjimas. Valdyba pabrėžė, kad būtina nedelsiant paruošti išsamias visų šių renginių programas.

„Tremtinio“ inf.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos kreipimasis į LR Seimo Pirmininką V. Muntianą ir LR Seimo valybą

Kovo 11 d. Seime minint Lietuvos 18-iasias Nepriklausomybės atkūrimo metines tame pačiame posėdyje iškilmingai buvo paminėtos ir 90-osios Lietuvos partizanų ginkluotujų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago gimimo metinės.

Nepriklausomybės atkūrimo dieną atiduodant pagarbą A. Ramanauskui-Vanagui simboliskai buvo pagerbtas vių Lietuvos partizanų kova ir pasiaukojimas dėl Lietuvos laisvės.

Tačiau kritusiems žiaurioje ir nelygioje kovoje Lietuvos partizanams pagarbos rimtį Seime sudrumstė į iškilmingą posėdį pakviesto Europos Žmogaus Teisių Teismo pirmininko Jean-Paul Costa (Ž.P. Kostos) kalba, kurioje jis be kita ko paragino Lietuvą keisti nacionalinius įstatymus ir ignoruojant lojalumą savo valstybei „atstatyti“ suvaržytas buvusių KGB darbuotojų teises. Taip pat pasirūpinti homoseksualistų teisėmis chirurginiu būdu keisti savo lyti.

Šie pagrindiniai J.P. Costa pasiakymo teiginiai ne tik sudrumstė KGB ypatingai žiauriui nukankinto ir nužudyto Lietuvos partizanų vado A. Ramanausko-Vanago pagarbimą, tačiau ir įžeidė visų buvusių politinių kalinių, tremtinių, Laisvės kovų dalyvių ir jų artimųjų jausmus. Neįmanoma vienu ir tuo pačiu metu šlovinti (Lietuvos partizanų) lojalumą savo valstybei ir teisinti (buvusių kagiebistų) nelojalumą jai.

Buvę politiniai kalinių ir tremtinių yra įsitikinę, kad tokiai politikų ar pareigūnų, kurių nuomonė vienais ar kitaip klausimais yra viešai paskelbta ir žinoma (kaip šiuo atveju) bei kertasi su oficialiai valstybine iškilmingo minėjimo idėja, nedera kviessti į tokio lygio oficialius valstybės minėjimus.

Atsakomybė už šį incidentą turi prisiminti pagarbimo iškilmes organizavusi ir programą sudariusi bei patvirtinusi Seimo vadovybę ir jos pirmininkas Viktoras Muntianas.

Kas galėtų paneigtį, kad LR Seimas, t.y., parlamentas, néra tavieta, kur galima ir reikiā kalbēti, kur skelbiamos pačios įvairiausios nuomonės. Niekas. Tačiau ir čia yra tam tikros ribos – net radikaliausiai nusiteikę Seimo nariai yra drausminami, jei reikia, varomi lauk iš posėdžių salės, iš jų atimama pasiakymo teisė arba jie svarstomi Etikos ir procedūrų komisijoje.

Ši kartą kalbu ne apie paprastą Seimo posėdį, o apie neeilinį iškilmingą Kovo 11-osios posėdį. Šiais metais jame buvo ne tik paminėta Nepriklausomybės atkūrimo diena, tačiau ir 90-osios Lietuvos partizanų ginkluotujų pajėgų vado Adolfo Ramanausko-Vanago gimimo metinės, tuo pačiu atiduodant pagarbą visiems Lietuvos partizanams, kovojusemiems, žuvusiems ir kentęsiems už Lietuvos laisvę. Pasirodo, tokiai posėdyje galima nebūdžiamai kalbēti ką tik nori ir kaip tik nori.

Tokių iškilmingų posėdžių pradžioje paprastai kviečiami pasiakysti aukštai užsienio svečiai. Ši kartą į Nepriklausomybės atkūrimo ir Lietuvos partizanų vado minėjimo iškilmes buvo pakviestas Europos Žmogaus Teisių Teismo pirmininkas Žanas Polis Costa (J.P. Costa), kuris pasveikino Lietuvą atkūrus nepriklausomybę ir čia pat paragino išspręsti dvi, pasak jo, turbūt svarbiausias Lietuvos problemas: atstatyti suvaržytas kagiebistų teises, kad jie netrukdomi galėtų dirbti tiek valstybės, tiek privačiose tarnybose.

Taip pat pasirūpinti homoseksualistų teisėmis. Konkrečiai – vieno transseksualo L. galimybėmis legaliai Lietuvoje, tikriausiai už visų mūsų – mokestių mokėtojų – pinigus chirurginiu būdu pasikeisti lyti.

Neneigiu, kad ir tokie žmonės turi teisių ir galį reikalauti, gintis. Tačiau kas gyvsta, kai jų bėdos iškeliamos ne tik į nacionalinį ar net tarptautinį lygmenį, bet ir patiekiamos, kaip priekaištias ar pagrindinis tikslas, siekiambė Lietuvai iškilmingo Nepriklausomybės atkūrimo ir užja-

žuvusiu posėdžio metu? Iš tiesų išeina negeri dalykai. Kaip rašo savo kreipimesi Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdyba, „neįmanoma vienu ir tuo pačiu metu šlovinti (Lietuvos partizanų) lojalumą savo valstybei ir teisinti (buvusių kagiebistų) nelojalumą jai“.

Aišku, oponentai galėtų papriekaištanti, esą kas galėtų uždrausti aukštam svečiui iš užsienio kalbēti tai, ką jis mano esą reikalinga pasakyti. Gal ir niekas. Tačiau tokie žmonės, atvykę iš užsienio, paprastai yra išsamiai supažindinami su vizito darbotvarke, su vietos aktualijomis. Savo oficialioje kalboje Ž.P. Kosta prisipažsta, kad paprastai nesilanko parlamentuose ir Lietuvos į Seimo posėdį buvo pakviestas asmeniškai Seimo pirmininko Viktoro Muntiano. Kad kartu sujuo posėdyje dalyvauja Lietuvai atstovaujanti teisėja Danutė Jočienė „ir jos vaidmuo buvo labai svarbus organizuojant ši vizitą“.

„Kol kasvizitas vyksta pui-kiai, todėl norėčiau jai padėkoti“, – tvirtino iškilmingo posėdžio metu J.P. Kosta, tikėtina, jausdamasis gerai kuruo-jamas ir priimamas iš gal net nenumanydamas, kaip iškilmingo posėdžio metu išsišoko reikalaudamas papildomų teisių kagiebistams, kai tame pačiame posėdyje dalyvavo ir žiauriai kagiebistų kankinto bei nužudyto Lietuvos partizanų vado duktė A. Ramanauskaitė-Skokauskienė.

Į visą ši pusiau tarptautinį nesusipratimą būtų galima pažiūrėti pro pirštus. Dejuojant, kad jau tokiai tūkstančiai žmonės buvo iškilmingo posėdžio metu J.P. Kosta, tikėtina, jausdamasis gerai kuruo-jamas ir priimamas iš gal net nenumanydamas, kaip iškilmingo posėdžio metu išsišoko reikalaudamas papildomų teisių kagiebistams, kai tame pačiame posėdyje dalyvavo ir žiauriai kagiebistų kankinto bei nužudyto Lietuvos partizanų vado duktė A. Ramanauskaitė-Skokauskienė.

Mininkas pareikalavo atstatyti apribotas kagiebistų teises ir Seimas turėtų nedelsdamas imtis jau seniai atidėliojo Liustracijos įstatymo.

O štai minimame Liustracijos įstatyme ne tik yra ribojamos buvusių kagiebistų teisės nevaržomai dirbti valstybinėje ir nacionaliniam saugumui įtakos turinčioje įmonėse. Tam pačiam įstatymui taip pat yra pateiktos A. Kubiliaus ir P. Jakučionio iniciuotos pataisos, kurios numato panašius apribojimus buvusiems KGB rezervininkams. Vienas klausimas negali būti sprendžiamas be kito. Tiesa, Seime KGB rezervininkų simpatikai deda visas pastangas, kad abu šie klausimai būtų išskirti į skirtinges įstatymus. Tada būtų paprasta palengvinti buvusių kadrinių kagiebistų apribojimus dirbti kur tik nori ir galimai daryti neigiamą įtaka valstybei, kurią jie jau kartą buvo išdavę, išsidarbindami KGB. Ir palikti be jokių apribojimų ir liustracinių procedūrų buvusiems KGB rezervininkus, kurie ir dabar užima labai aukštus valstybės valdymo postus ir galimai nėra lojalūs Lietuvai.

Tai kas givis dėl iškilmingame Kovo 11-osios posėdyje? Iš vienos pusės buvo lgy ir oficialiai įsteigta konservatyviausiemis šalies piliečiams, pagerbiant Laisvės kovų dalyvius. Iš kitos – pakviestas pasiakysti žinomų pažiūrų svečias iš užsienio paniekino tū pačių Lietuvos partizanų ir jų artimųjų jausmus. Rezultatas – laimėtas propagandinis karas, dar kartą stumiant liustracinių įstatymų pataisas, naudingas tik kadriui ir rezervo kagiebistams. Taigiminimo posėdžio organizatorai – aukšto lygio (toks lygis atsineštas iš sovietmečio) propagandos specialistai, veikiantys viešai ir nevaržomai. Kol Seimo posėdžių darbotvarės bus sudaromos jų rankomis, Lietuvai nereikia nieko gerotikėti nei paprastomis darbo, nei iškilmių dienomis.

Ingrida VĖGELYTĖ

Žinios iš Seimo Seimas susirūpino partizanų palaiku užkasimo vietų paieška

Po Kovo 11-osios iškilmingo posėdžio minėjimo, kuriamo taip pat buvo pagerbtas ir Lietuvos partizanų ginkluotujų pajėgų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas 90-ųjų gimimo metinių proga, be atsakymo liko skaudus klausimas: kur gi vis dėlto budeliai užkasę iškilaus partizanų vadų pagaliau jie

bus surasti ir deramai palaidoti, atiduota tinkama pagarba, kurią jam yra skolinga Nepriklausoma Lietuva?

Minimo posėdžio metu pranešimą skaičius duktė A. Ramanauskaitė-Skokauskienė kreipėsi į LR Seimą ir Lietuvos visuomenę žodžiais:

“Sadistiškai nukankintą, išpjaustyta, išbadytomis aki-

mis partizanų vadą Adolfą Ramanauską-Vanagą sušaudė. Be pėdsakų dingo jo palai-kai, nors jau buvo 1957-ieji. Man vienai sunku surastijos, bet viliosi, kad padedant valstybei, už kurios laisvę tėvelis atidavė gyvybę, galėsi uždeginti žvakę, padėti gėlę ant jo kapo”.

(keliamai į 3 psl.)

Žinios iš Seimo

Seimas susirūpino partizanų palaikų užkasimo vietų paieška

(atkelta iš 2 psl.)

Ji pacitavo KGB dokumentus, konkrečiai LTSR MGB vidaus kalėjimo viršininko Samsonovo 1952-05-02 raportą LTSR KGB ministro pavaduotojui A.Gavrilovui, kuriame jis skundžiasi, kad nuo 1950 m. nėra pastovios sušaudytų užkasimo vietas, prašo surasti pastovią užkasiom vietą. Gavrilovo rezoliucijoje AXO viršininkui V.Vasiljevui rašoma: „Surasti nuolatinę vietą (...) visiems metų laikams. (...) sodybą-namą su kiemo statiniais ir jums, drg. Samsonovai, priimti tame aktyvų dalyvavimą“. „Tokie ir panašūs dokumentai rodo, kad yra ne vieni Tuskulėnai Lietuvoje“, – apibendrina A. Ramanauskaitė-Skokauskienė.

Nors iš tiesų Seime ne kartą buvo keliamas partizanų, ypač vadų, palaikų užkasimo paieškų klausimas, kaičių dominuojamame Seime jis nei supratimo, nei atgarsio nesusilaikdavo. Tačiau šį kartą klausimas buvo išskeltas dar kartą. Seimo rezoliucijos projektą iniciavo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ seniūnas Valentinas Mazuronis. Jis iniciavo Seimo rezoliucijos projektą, kuriuo Seimas kreipėsi į Lietuvos Respublikos Vyriausybę, Lietuvos generalinę prokuratūrą bei Valstybės saugumo departamento, kad A.Ramanausko užkasimo vieta būtų nevilkinant surasta ir atskleista vienomenei.

Šis rezoliucijos projektas kovo 13 d. jau buvo pateiktas Seime. Iš esmės niekas griežtai prieš tokią Seimo rezoliuciją nepasisakė, išskyrus socialdemokratą Algirdą Sysą. Atsižvelgiant į situacijos žiaurumą ir neteisybę bent jau partizanų vado artimųjų atžvilgiu, jo pasiskymas nuskambėjo itin ciniškai: „Aš suprantu, sakydami, kad valdžia neieskojo ir nenorejo ieškoti, jūs turėjote omenyje ir savo partijos lyderi poną R.Paksą, kuris buvo ir miesto meras, ir premjeras du kartus, ir tikrai galėjo tą padaryti. Bet mano klausimas būtų tokis: kaip jūs fiziškai įsivaizduojate tą paiešką? Ar visi ministrai paims po lopetelę ar dar po ką nors, ar departamentas ir visi išeismi ir knaisiosim Lietuvą? Ar manot, šitas mūsų nutarimas įpareigos juos dieną naktį kasti, kol suras?“ – klausė A.Sysas.

Padėti išaiškinti ēmési Tėvynės sajungos frakcijos narys dr. Povilas Jakučionis: „Iš tikrųjų, kas jidėmiai klausė pranešimų iškilmingo minėjimo metu, žino, kad ten buvo pašyta, jog mūsų Valstybės

saugumo departamento žinotuos, kurie žino, kuryra tokios vietas, nes yra pareigybės, yra kas kuo užsiiminėjo, yra sarašai ir yra ko paklausti. Lieka tik tai klausimas, kodėl jie geranoriškai nesako (kur užkasė palaikus – „Tremtinio“ past.). Vadinas, iš tikrųjų reikia kokios nors prie-monės, kaip čia buvo siūlyta, Baudžiamojo kodekso pri-taikymo“.

P.Jakučionis Seimo posėdyje pabrėžė, kad rezoliucijoje minimos partizanų „palaidojimo“ vietas nėra tiksliai pavadintos. Jis paaiškino, kad Laisvės kovų dalyviai tokį vietų nevardina „palaidojimo“ vietomis. Palaidojimas – tai apeigos, o čia reikėtų kalbėti apie „užkasimo“ vietas. Be to, P.Jakučionis reikalavo ne tik išaiškinti tokias vietas ir paskelbtai, bet pažymėti jas ir su-tvarkyti, kad visas darbas būtų atlirkas iki galo.

I jo pastabas buvo rimtai atsižvelgta ir suburta darbo grupė, turėstanti galutinai parengti tokios Seimo rezoliucijos projektą. P.Jakučionis pateikė ne tik paminėtus pasiūlymus. Jis pirmiausiai pakeitė rezoliucijos paskirtį. Užuot valstybės institucijos būtų įpareigotos nedelsiant ieškoti vien tik A.Ramanausko-Vanago palaikų, jis pateikė pasiūlymus ieškoti „Lietuvos partizanų vadų, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio vyriausiojavo, generolo Jono Žemaičio-Vytauto, gynybos pajėgų vado generolo Adolfo Ramanausko-Vanago ir kitų nužudyti Laisvės kovų dalyvių“ taip pat kitų 1949 metų Vasario 16-osios Deklaracijos signatarų palaikų užkasimo vietų.“ Seimas reiškia tvirtą nuomonę, kad visos partizanų ir kitų Laisvės kovų dalyvių egzekucijų ir jų palaikų užkasimo vietas privalo būti artimiausiu metu tinkamai sutvarkytos ir su derama pagarba jamžintos“, – rašo P.Jakučionis savo pasiūlymuose, kurie buvo įtraukti į naują Seimo rezoliucijos projekto redakciją.

Kovo 18 d. su P.Jakučionio ir kitų redakciniais pataisymais Seimo rezoliucija „Dėl Lietuvos partizanų vadų, Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos Prezidiumo pirminkino generolo Jono Žemaičio-Vytauto, gynybos pajėgų vado generolo Adolfo Ramanausko-Vanago ir kitų nužudyti Laisvės kovų dalyvių palaikų užkasimo vietų išaiškintimo ir jų tinkamo sutvarkymo“ buvo priimta. Už ją balsovo 93 Seimo nariai, balsavusių prieš ar susilaikiusių nebuvo.

Ingrida VĖGELYTĖ

Įvykiai, komentariai

Išlindės iš šešėlio

Kubos, paskutinės komunizmo tvirtovės, „parlamentui“ vienbalsiai naujuoju prezidentu ir kompartijos vadu patvirtinus beveik penkiasdešimt metų valdžiusio diktatoriaus Fidelio Kastro jaunesnįjį broli Raulį, imta kalbėti, kad ortodoksų komunistų politika gali keistis. Prognozių yra pačių įvairiausių. Esą nors ir užkietėjės komunistas ir dogmatikas, be galio mėgstantis brangiausių rūšių amerikietišką viskį, Raulis Kastro siek tiek atriš rankas privačiai iniciatyvai, bandys pakelti savo šalies gyventojų gerovę. Bet tai tik prognozės. Idomiai sudariusių situaciją Kuboje vertino Fidelio Kastro duktė, 52 metų Alina Fernandes, jau daugiau nei 15 metų gyvenanti JAV. I gausiai suplūdusių žurnalistų klausimą: „Kodėl jūsų tévas Fidelis Kastro netikėtai atsistatydi?“, Alina Fernandes atsakė: „Visų pirma, aš labai abejuoju, kad Fidelis išvis ką nors žino apie savo atsistatydinių. Jis beveiki ligonis ir gyvena tik būdamas nesąmoningos būklės. Nebuvo jo kreipimosi į tautą per televiziją. Tai tik sauso straipsnio laikraštyste „Granma“ pakartojimas. Tą straipsnį galėjo parašyti bet kas. Pats Fidelis negali prieš kamerą suregztį net keletą sakinių. Aš esu įsitikinusi, kad visa tai padarė (surengę atsistatydinių) ir „pasodino“ į jo vietą broli Rauli partijos šulai.“ Vienas žurnalistas paklausė: „Jūs pažiūstate Rauli pakankamai ilgai. Kokis tai žmogus?“ I tą klausimą diktatoriaus duktė atsakė: „Raulis visada buvo savo brolio šešėlyje. Jis pernelyg priklausė nuo Fidelio. Niekada net nebandė ką nors daryti be brolio žinios ir pritarimo. Pavyzdžiu, kai jis nusprendė išsiskirti su žmona, Fidelis uždraudė jam tai padaryti. Ir jis pakluslo. Bet šitas tylus, dažnai besiypsantis senelis, net toks jau naivus, kaip atrodo. Ne veltui jis buvo kito naivuolio revoliucionieriaus Če Gavaros draugas. Kita vertus, Raulis Kastro visada mėgo prabangą ir malonus, kuriai naudojosi tarsi koks imperatorius.“

Spėlioti, kodėl absoliuti valdžia Kuboje nebuvo atiduota vienam iš Fidelio Kastro vaikų, kurių jis pripažysta savais net aštuonis, – kitas klausimas. Mat Kubos komunistų viršūnės kažkodėl nusprendė, kad Fidelis neturi pasekti bičiulio, Šiaurės Korėjos diktatoriaus Kim Ir Se no pavyzdžiu savo ipėdiniu paskirti sūnų Kim Čen Irą. Tokia mintis, anot Kastro

dukters Alinos Fernandes, niekada jam nebuvo atėjusi į galvą. Vienas iš mylimiausių diktatoriaus sūnų Fidelito, baigęs fizikos mokslus Sovietų sąjungoje, kartą paklausė tėvo, ar šis negalėtų paskirti jova-dovauti Kubai, kai tėtūs paliks ši pasaulį. Išgirdo atsakymą, kad Kuba ir socializmas – ne monarchija. Tačiau nepaisant to, kad iš Kubos sostą sėdo jo brolis, tai irgi kvepia monarchija, o ne vadinamuoju socializmu, tuo labiau kad F. Kastro mokytojai Stalinas ir Brežnevius su Chruščiovu neskyrė giminį savo ipėdiniams.

Pasak F. Kastro dukters, slaptasis Kubos komunistų viršūnių planas – atiduoti valdžią Fidelio broliui Rauliui – buvo parengtas dar tada, kai diktatorius nebuvo galutinai pasiligojės ir dešimt metų Kubos partiniai funkcionieriai žinojo, kas bus „sost“ ipėdiniui. Nesvarbu, kad Raulis Kastro nuo pat 1959 m. perversmo buvo tikai savo brolio šešėlyje.

Rusijos žurnalistas Georgijus Zotovas, dirbantis JAV, Majamyje, susitikime su F. Kastro dukterimi paklausė: „Bet ar logiška, kai 81 metų lyderi keičia mažai jaunesnis – 76 metų – jo broolis?“ Alina Fernandes pareiškė, kad Raulis turi geležinę sveikatą ir niekada nesirgo netgi pa-prasta sloga. Todėl, jos įsitikinimu, Raulis valdys Kubą mažiausiai 10–15 metų. Kita vertus, Havanajo abu valdovai buvo vertinami gana skirtin-gai. Jeigu Fidelis buvo tituluo-jamas kaip „geležinė ranka“, tai Raulis dažnai vadinamas „pyragaičiu“. Esą jis pernelyg užsiémęs ne tiek valstybės rei-kalais, kiek moterimis.

Po „valdovo“ pakeitimo pasaulyje ir pačioje Kuboje pasigirdo kalbos, kad Raulis Kastro pagaliau leis privatų verslą. Tokios kalbos kilo ne šiaip sau. Juk jau 1991 metais Raulis pasiūlė įvesti Kuboje rinkos ekonomiką. Tam griežtai pasipriehino Fidelis, tiesa, porą metų leidės dirbtini privatiems restoranams. Kal-bama, kad Raulis Kastro gali panaikinti produktų korteles gyventojams. Tačiau tokiu atveju kiltų didžiulė problema. Panaikinus maisto korteles, didžioji dauguma kubiečių paprasčiausiai neįsgyventų.

Už jų gaunamą atlyginimą netgi pusbadžiu neįsgyvensi né savaitės. Vis dėlto kai kuriie politologai daro išvadą, kad pagaliau išsilaisvinės nuo savo brolio priklausomybės. Raulis Kastro gali imtis keisti sustabarėjusių ir Kubą nu-skurdinusią politiką.

Jonas BALNIKAS

Lietuviai Amerikoje

Lietuvos Generalinis kon-sulatas Niujorke surengė įdomių parodą „Lietuvos Res-publika ir Jungtinės Amerikos Valstijos: 85 diplomatinų santykų metai“. Nuotrauko-se buvo galima matyti prezidentą Niksoną, prezidentą Bušą jo vizito Lietuvoje metu, kitzis įžymius Amerikos ir Lietuvos politikus.

Lietuvos konsulas Čikagoje Arvydas Daunoravičius JAV lietuvių bendruomenės Detroito apylinkėje valdybos kvietimu lankėsi lietuvių suei-gioje Mičigan valstijoje. Tarp šventės garbės svečių buvo JAV Kongreso narys T. McCotter ir JAV Mičigan valstijos respublikonų partijos pirmininkas S. Anužis.

Sveikindamas susirinkusiuosius T. McCotter aukštai įvertino lietuvių kovą už savo valstybės nepriklausomybę bei pasmerkė komunizmo nu-sikaltimus žmonijai.

Auksinio Kranto lietuvių bendruomenės nariai Pompano Beach susirinko į bendrus pietus ir išrinko naują valdybą, kurią dabar sudaro Danutė Liutermozas, Elena Krilavičienė, Vincentas Skupeika, Vytautas Eimontas ir Arūnas Valavičius.

Nutarta dažniau organizuoti tokius suėjimus, pasi-kiestti į juos ir svečių iš Lie-tuvos.

„Palm Beach Post“ milioninio tiražo dienraštis net vi-są puslapį skyrė Lietuvos valstybės atkūrimo 90 metų su-kakčiai paminėti ir Lietuvos Trispalvės iškėlimui prie Ju-no Beach miesto rūmų su ap-ylinkės pirmininko Kęstučio Miklo nuotrauka ir jo veiklos aprašymu.

Radijo stotis „Margutis II“ daug laiko skyrė Čikagos Čiurlionio galerijai, kuriai sukako 50 metų, ir parodai, skirtai šiai garbingai datai pažymėti.

Dienraščio „Draugas“ redaktorė, Čikagos lituanis-tinės mokyklos direktorės pavaduotoja ir Čiurlionio galerijos direktorė Laima Apanavičienė papasakojo apie galerijos veiklą ir apie puikius lietuvių dailininkus Amerikoje. Jubiliejineje parodoje dalyvavo net 65 tapybos meistrai.

Parengė Midas URBONAVIČIUS
„Dirva“ Nr.5,
2008 m. kovo 4 d.

Privilegija ar Dievo dovana

(atkelta iš 1 psl.)

Visi į Jubiliatą kreipėsi labai pagarbai: dimisijos majorė, mokytojau, mielas bendražygiai, likimo broli... Ir pabrėžtini akcentavo, jog Kazimierą Baršauską visą gyvenimą lydėjo dvi neikainojamos vertės – mokytojo darbas ir Lietuvos šaulių sąjungos veikla.

Kazimieras Baršauskas gimė 1908 metų kovo 4 d. Gižuose, Vilkaviškio valsčiuje. Augo gausioje šeimoje kartu su penkiais broliukais ir dvem sesutėmis. Baigęs Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją ir Marijampolės mokytojų seminariją savo likimą susiejo suvaišuky mokymu ir karo mokslais. Pirmieji mokytojavimo metai prabėgo Alytausapse. Balninkų pradžios, vėliau – Ukmergės aps. Pašilės vidurinėje mokykloje, Panevėžio 1-os vidurinės mokyklos vedėjo pareigose. 1930 m. išstojo į Kauno karo mokyklą, ją baigęs tapo Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulko motorizuoto pulko karių kuopos vadu dirbo kitose atsakingose pareigose. Veikla jaunalietuvių, skautų, šaulių organizacijose sovietų okupacijos metais paklojo jam kelią į Sibirą.

1940 m. liepos mėn. viena iš pirmųjų Lietuvos okupacijos aukų tapo Kazimieras Baršauskas. Kurį laiką buvo kalinamas Lietuvoje, vėliau išvežtas į Pečioros, Vorkutos, Komijos lagerius. Į Lietuvą grįžo 1947 metais.

Nuo tų nuožmų, skausmuo perpildytų dienų nutekėjo daug vandens, praėjo pusė amžiaus su kaupu, tačiau ir šiandien K. Baršauskas iki smulkmenų prisimena lageriuose praleistus metus, žmones, su kuriais teko kartu išgyventi pažeminimus, Tėvynės ilgesį ir laisvės troškimą. Vėl gyvendamas Lietuvoje dar kuri laiką buvo "filtruojamas", įtarinėjamas ir izoliuojamas, tačiau niekada neprarado dviejų dalykų – vilties ir humoroojausmo. Kaip ir dera kariškui, negandas ir laikinus debesėlius pasitikdavo drąsiu žvilgsniu ir nemaža humoroo doze.

Už nuopelnus Lietuvai 1928 m. buvo apdovanotas Neprikalauomybės medaliu, kaip jaunalietuvis – "Trijų liepsnų žvaigžde". Apdovanojimui, padėkų, garbės raštų pilnas K. Baršausko kambarys. Jie gauti Pirmosios Neprikalauomybos Lietuvos

metais ir 1990-aisiais paskelbus Lietuvos Neprikalauomybės atkūrimą.

Šventinėje K. Baršausko popietėje dalyvavo: LR Seimo nariai prof. A. Dumčius, K. Starkevičius, jaunalietuvių, šaulių sąjungos atstovai, atsargos karininkai, birutės, Vilkaviškio krašto muziejaus darbuotojai ir daugelis kitų. Apie tévo nueitą kelią ir patirtį, istorijos vingius pasakoja sūnaus ir artimuų pastangomis išleista knyga. Ją Antanas Baršauskas šių iškilmių metu įteikė savo tévui. Jubiliatui tai buvo maloni staigmena.

Sventės atmosferą "kaitino" Kauno muzikos ansamblis "Ainiai" dainininkai, Kauno igulos karininkų ramovės meno kolektyvai – vaikų studija "Audra" ir moterų ansamblis "Indraja", pluošteli prisiminimų apie Jubiliato asmenybę pažėrė žemietė aktorė Alyda Čepaitytė.

Jubiliato svečiai stebėjosi Kazimiero Baršausko energija, gyvybingumu ir svarstė: sulaukti tokio įspūdingo amžiaus! Tai – privilegija ar Dievo dovana?

Aušra ŠUOPTĖ

Atsisveikinimas

mokose. Įsimintina jų pagalba ruošiantis renginiams "Nakties muziejus", knygų "Sibiro Alma Mater" ir "Resistencijos ir tremties muziejus Druskininkuose" pristatytmams.

Atsisveikinimas buvo šiltas. Ir moksleivai, ir muziejininkai neslepė jaudulio, kai jaunimas pasidalijo mintimis, ką jiems davė šis bendarbiavimas. Gausiai susirinku-

siesiems padovanotas nuotakings moksleivių koncertas tik patvirtino ilgamečio bendradavimo svarbą.

Šis išvykis mums, muziejaus darbuotojams, suteikė daug džiaugsmo ir parodė, kad mūsų darbas reikalingas. Renginyje dalyvavo svečių iš Kauno, Marijampolės, Seimo narė V. V. Margevičienė.

Gintautas KAZLAUSKAS

"Ryto" gimnazijos abiturientai

"Ryto" gimnazijos abiturientai

Gintaro Žilio nuotr.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja:

1 mėn. – 5,60 Lt, 3 mén. – 16,80 Lt, 6 mén. – 33,60 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata „Lietuvos pašte“ priimama iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Sveikiname

Nuoširdžiai sveikiname ilgametę LPKTS darbuotoją Bronę RAPOLAVIČIENĘ Jubiliatus proga. Linkime, kad svajonės išspildytų, prasmingi darbai būtų lengvai įveikiami.

LPKTS pirmininkas Antanas Lukša,
LPKTS valdyba,
"Tremtinio" redakcija

* * *

Sveikiname buvusią tremtinę Bronę RAPOLAVIČIENĘ šių kovų šventusią Jubiliatinį gimtadienį. Linkime stiprius sveikatos, išvermės, asmeninės laimės.

LPKTS Kauno filialo valdyba

* * *

Garbingo Jubiliatus proga sveikiname Birutę SIREIKYΤĘ-GRIGIENĘ. Motinos meilė nepalydėjo Jos į tolimali tremties kelią. Užvérusis vaikystės duris, išvaryta iš gimtosios pastogės, išėjo įsikibusi tévo rankos. Ten, sniegynuose paskendusio lūšnoj, geros tetos mokė ją iš savo gyvenimo patirties knygų, pasakojo apie Tėvynę...

Siandien Birutė yra viena aktyviausių LPKTS Klaipėdos filialo narių, daug metų vadovo Danės poskyriui. Birutei labiausiai rūpi Tėvynės kelias. Jos auksinių rankų darbai – gražiausios tautinės juostos puošia renginius džiaugsmo ir skausmo dienomis.

Linkime Birutei stiprius sveikatos, išvermės ir sulauktis dienos, kada Lietuva taps tokia, kokia ji tikėjo.

LPKTS Klaipėdos filialas

* * *

Su didžiausiu dėkingumu ir meile sveikiname Albiną ir Antaną RUBINUS, švenčiančius prasmingą 55 metų bendro gyvenimo jubiliejų. 1953 m. susituokę Krasnojarsko kr. Balachtinsko r. Tolovo kolūkyje, jie užaugino dvi dukteris ir šešis sūnus, sulaukę aštuoniolikos vaikaičių ir vieno pravaikaičio.

Albina ir Antanas Rubinai su vaikais

Norime atskirai pasveikinti Mamą Albiną MATULEVIČIŪTĘ-RUBINIENĘ, kovo 26 d. švęsančią garbingą 80 metų jubiliejų.

Akis plačiai gyvenimui atvėrė, širdies šaukimo vedami,

Mes linkim iš visos širdies:

Žvaigždėtų metų ir tyro nuostabaus dangaus.

Su ugnele širdy toliau gyventi, kad siela eitų laimės laiptais –

Juk laimingas žmogus, mokantis tikėti,

Kad metai gražiausiai dar ateity.

Dukterys ir sūnūs su šeimomis

* * *

Laiminga būk, kai vasara prazysta,
Laiminga būk, kai paukščiai gržta.

Laiminga būk ir rudenį, ir žiemą,

Laiminga būk kiekvieną dieną.

Jubiliatus proga sveikiname Tauragės kovų ir kančių istorijos muziejaus darbuotoją Zitą KNATAUSKIENĘ, buvusio partizano, politinio kalnio Prano Rindoko dukterį. Linkime geros sveikatos ir su Aukščiausiojo palaima toliau taip sėkmingai darbuotis, siekti šviesesnės Tėvynės ateities.

LPKTS Tauragės filialo taryba

Eleonoravos dvaro (Raseinių aps. Raudonės valsč.) kumetis Antanas Lekavičius 1919 m. pradžioje išstojo į Lietuvos kariuomenę – pėstininkų pulką ir kovėsi dėl Lietuvos nepriklausomybės. Grįžęs iš kariuomenės, kaip savanoris kūrėjas, gavo 8 hektarų žemės iš dvaro, kurį išparceliavus buvo pavadintas Kartupėnų kaimu. Drauge su žmona Liudvika išaugino du sūnus ir dvi dukteris.

Po keliolikos metų trukusio ramaus gyvenimo laisvoje Tėvynėje prasidėjo okupacijos. Kai frontas 1944 m. nuslinko į Vakarus, karas Lietuvoje tėsėsi. Vienas Raudonės valsč. gyventojas, vengdamas sovietų armijos, išstojo į stribų būri. Netrukus jam teko baisus išbandymas. Nespėjės pasiekti miško, dvylikos partizanų būrys dienavoti pasislėpę ūkininko Paleckio rugių lauke. Jie buvo pastebėti "informatoriaus" ir rugių lauką apsupo enkavedistai bei stribai. Brisdamas per rugius "informatorius" susidurė akis į akį su savo pusbroliu partizanu. Neivienas, nekitas nedrįso šauti, prasilenkė tarsi nieko nematę. Po šių kautynių "savanoris" stribas grąžino į valsčių jam duotą ginklą ir paliko stribų būri, kuriame tarnavo tik apie mėnesį.

Lekavičių sodyboje dažnai lankydavosi ir apsistodavo partizanai. Kovotojų pėdomis sekė NKVD. 1947 m. Lekavičių sūnų Joną areštavo ir nuteisė. Jis iškentėjo 10 metų Magadano lageriuose. Duktė Stasė dirbo pieno priėmimo punkte, buvo partizanų ryšininkė. Enkavedistai užverbaavo jos pažiastamą mokytoją, kuri išdavė keturis partizanų ryšininkus ir rėmėjus: savo vyra, kolegę mokytoją ir Stasę Lekavičiūtę bei jos tetą Olesę Sadeikaitę.

Stasė buvo perskaiciusi plk. Petručio knygą "Kaip jie

Lietuvės kalinės Vorkutoje, 1954 metai. Iš kairės – Stasė Lakavičiūtė, Anelė Dilytė, Lina Lukšinaite

Viekšniškiai (iš kairės) – Stasys Matutis, Silvestras Šukys, Juozas Kateiva. Visi areštuoti ir nuteisti 1945 metais

mus šaudė". Ši knyga jai suteikė užsispypimo atkakliai neištardytų teiginius. Už tai ją mušė, statė prie sienos, gražino nušauti, į kamerą siuntė agentes-šnipes. Stasė areštavo 1951 m., tardė Jurbarko areštinėje. Ten buvo uždaryta ir jos teta. Tarp areštinės prižiūrėtojų išskyrė du, dėvintys milicininkų uniformas – tėvas ir sūnus. Jie atrodė žmoniškesni. Kai Stasė kameroje apniko utėlės, senasis prižiūrėtojas leido jai išsimaudyti "pirtelėje" ir išskalbtį drabužius. Kartais išleisdavo plauti koridorius grindis. Pasiekusi kamerą, kur buvo kalinama jos teta, Stasė tarsi sau pašaukdavo: "Teta! Aš nieko nepažistu, nieko nežinau!" Po kiek laiko jaunesnysis prižiūrėtojas pranešė: "Jus išgabens į Raseinius." Kai kitą dieną kalines susodino į sunkvežimį, Stasė sušuko: "Teta, mus veža į Raseinius!" Už tai ji gavo smūgį į pakaušį ir tris paras karcerio.

Raseinių kalėjime Stasė išmoko Moržės abécélės. I teismą kalinius, lydimus ginkluotų stribų su šunimis, varė per miestą. Stasė žmonėms ant grindinio bandė numesti

raštelį, bet ji pačiupo šuo. Vėl – trys paros karcerio.

Stasė Lekavičiūtę nuteisė 25 metams kalėjimo – matyt, už atkaklumą per tardymus. Iš Raseinių ją nuvežė į Vilnių. Susipainiojo laikas – Stasė nebeatsekė dieną. Kalinius sugrūdo į vagoną ir išgabeno Vorkutos link. Kai kitame vagonė vyrai uždainavo "Sudie, Lietuva...", Stasė apalpo.

Vorkutoje apsiprato. Pirmas darbas – kasė molį plytinės karjere. Vėliau teko iškrauti iš vagonų rastus. Būrys moterų vagonė iškeldavo ilgą ir sunkų rastą ir versdavo ji per bortą. Vėliau kitos moterys ji rūtindavo toliau. Rastas kartą smogė Stasei į koja, lūžo kaulai. Pasveikusi valė sniegą nuo geležinkelio, dirbo prie bėgių ir pabėgių keitimo.

Kartą Stasė pamatė pervažos link riedančius keturis važius. Jie pasuko į tundrą. Vienam iš jų pastebėjo kyšančią žmogaus koją. "Kodėl juos veža į tundrą? Ten jie sušals". – "Bet juk tai mirusieji. Juos išvers tundros nuošalėje".

Mirus Stalinui kaliniai bijojo viešai rodyti savo džiaugsmą. Valdžiai jie buvo

nebe žmonės, tik "inventoriuotieji". Stasė nešiojo numerį 1A-948. Netrukus pasirodė pokyčių. Kalėdų rytą Stasė netikėtai išsikvietė lagerio "operas". Atrodė, kad toks susitikimas nieko gera nežada. Tačiau jai buvo pranešta gera naujiena – "nuėmė" 19 metų bausmės, liko tik 6 metų. Iš džiaugsmo jai sustingo žandikauliai. Grįžusi į baraką negalėjo išstarti né žodžio. Sužinojusios naujinę merginos pradėjo šaukti "Ura!" Netrukus lageriuose prasidėjo streikai. Kaliniai reikalavo geresnių sąlygų, peržiūrėti nuteistųjų bylas. Streikai vyko ir Vorkutos lageriuose.

Iš kalėjimo Stasė išeido 1956 m. gegužės mén. Pas nedavė, tik leidimą važiuoti į Lietuvą. Ji nesenai buvo susipažinusi su politiniu kaliniu Juozu Kateivu. Jo į Lietuvą dar neišeido, tad pasiliuko Vorkutoje ir ji. Gavo darbą valgykloje, atsigavo po ilgų bado metų. 1956 m. lapkritį iš Intos atvažiavęs kunigas slapta juos ir dar keturias kalinių poras sutuokė.

Juozas Kateiva, kilęs iš Viešniškės valsč. Mažeikių aps., slapstėsi nuo mobilizacijos į

sovietų armiją. Iš besislapsstančiųjų 1945 m. Viekiškių apylinkėje susidarė 12 partizanų būrys. Po pirmosios būrio "akcijos" vienas narys buvo pastebėtas ir areštuotas. Jis išvardijo visus draugus ir netrukus 12 partizanų atsidūrė lageriuose. Juozas Kateiva buvo nuteistas mirties bausme, vėliau ji pakeista 20 metų kalėjimo.

Iš Vorkutos Juozui Kateivai leido išvykti tik 1966 m. Seima su dvieju vaikais atvažiavo į Kartupėnus. Tačiau Jurbarko rajone nėkas nedavė aiškaus atsakymo dėl registracijos. Juozas nulyko į Vilnių, kur jam buvo pažadėta: tuo gausi atsakymą. Netrukus gavo įsakymą: per 24 valandas išvykti iš Lietuvos!

Prieglobstį gavo Karaliauciaus srityje, Trapėnų gyvenvietėje (Lazdynų-Krasnoznamensko r.) gavo butą, tarnybą. Trapėnai – priešais Viešvilę, kitoje Nemuno pusėje. Vaikai kasdien persikelė per Nemuną, lankė Viešvilės mokyklą. Kai atsiradavo ižas, likdavo Viešvilėje išnuomotame kambarėlyje, vėliau įsitaikė mokinį internate Smalininkuose.

I Trapėnus atvyko ir senieji Lekavičiai. Jų sodybą ir sodą Kartupėnuose su žeme sužinojo buldozeriai. "Banditų" lizdo nebėliko... Juozas Kateiva mirė 1992 metais, nespėjė persikelti į Mažosios Lietuvos į Didžiąją. Stasė Lekavičiūtė-Kateivienė 1993 m. įsigijo butą Marijampolėje ir gyvena nepriklausomoje Tėvynėje. Tačiau, kai reikia kreiptis dėl pensijos, kitais klausimais, valdiškose įstaigose ji pasijunta taip, tarsi turinti reikalų su tais pačiais žmonėmis, kažkada jų šeimai įsakiusias per 24 valandas "išsinešdinti" į Lietuvos...

Aleksandras JAKUBONIS

Prelomčiškės savanoriai

Šyti, skaitė laikraščius.

Sauklių pakviesti iš Prelomčiškės kaimo karan išėjo trys Urmanavičių šeimos sūnūs. Tėvai išeido Juliją, sulaukusį 25 metų. Karoliui buvo apie 20, o jaunelis Antanukas sulaukęs tik šešiolikos pavasarių. Jų tėvas Motiejus buvo du kartus nuvykęs už Atlanto, bet meilė ir ilgesys savam kraštui parvarydavo Prelomčiškėn. Tėvynės meilės ugnele ižiebė ir sūnų širdyse.

Su Urmanavičiaus savanorių keliai pasirinko devyniolikmetis Julius Paškevičius, bendraamžiai Jonas Kazlauskas, Pranas Remeikis. Išėjo klumpėmis apsiavę, menkai apsirengę.

Adelė prisimena juos gržusius, apsirengusius kare-

viškomis milinėmis, apsiavusius batais, juostomis apsivyniojusius kojas. Teko kovoti su bermontininkais, susitikti su kitais neprieteliais. Apgyne Tėvynė Lietuvos savanoriai gržo namo kurti savo gyvenimo. Daugelio sūnų tėvai nesulaukė, jie žuvo, kad Tėvynė būtų laisva.

Nualinta, išvarginta Lietuva savo kovotojų nepamiršo – savanoriams valdžia surado žemės.

Prelomčiškės savanoriai J. Kazlauskas ir P. Remeikis ne mažesnius nei 10 hektarų sklypus gavo Stebulių k. (Lazdijų r.), J. Poškevičius – prie Krokialaukio miestelio, Urmanavičių: Julius – prie Šeštakų, Karolis – prie Ūdrėjos, Antanas – prie Simno. Gavę

žemės, savanoriai su didele meile joje dirbo. Technikos nebuvvo, liejant prakaitą rankomis reikėjo sunkius darbus atlikti. Būdami darbštūs su viltimi kūrė savo gyvenimą.

Savanoriai virtos priešais

Po 20 metų, atslinkę negandos debesys iš Rytų užtemdė Lietuvos padangę. Savanorius pavadino banditalais, buožėmis, sovietinei sanitarkai pavojingais elementais ir ištremė į Sibiro platbes.

Neišvengė kelionės į tremtį ir Prelomčiškės kaimo savanoriai. Beveik visus, tarp jų ir garsios pasaulyje operos solistės Violetos Urmanavičiūtės senelį Anta-

ną Urmanavičių, su šeimomis belangiai traukiniai išgabeno į Irkutsko srity.

Savanorio Julius Urmanavičiaus sūnus Gediminas su tėvais nebuvvo ištremtas. Kaip ir tėvas, tapo savanoriu – pasirinko partizano keliai, išėjo kovoti už Lietuvos nepriklausomybę. Gediminas Urmanavičius-Pavaras, gyvenęs tik 23 metus, 1952 m. su draugais žuvo Bestraigiskės miško bunkeryje. Jie buvo išduoti, bet okupantams gyvi nepasidavė. Savanorio J. Paškevičiaus sūnus Algimantas taip pat pasirinko partizano keliai ir garbingai gynė Lietuvos nepriklausomybę.

1918 m. savanoriai ir Lietuvos partizanai kovojo už mūsų ateitį, už tėvynės, kurią mylėjo labiau nei save, laisvę.

Antanina URMANAVIČIENĖ

Užmiršti tremties puslapiai

Tesinys.**Pradžia Nr. 9 (791)**

Nemiegojom visą naktį, spėliojom: kas mūsų laukia, kokias kančias dar teks kenkti? Anksti rytą, kaip ir buvo pažadėta, susodino visus į sunkvežimius – senus „ZIS-5“ ir dulkėtomis, siauromis miesto gatvelėmis nuvežė prie horizonte dunksančių kalnų. Nedidelis kišlakas Liaūras buvo paskutinė gyvenvietė Gisaro slėnyje. Tokiuoju keliais kaip gyvatė raitėsi aplink stačius kalnus, juosė juos ir, kopdamas į viršunes, staigiai krito žemyn. Baisu buvo pažvelgti į prarajas, kur tarp akmenų sidabru blizgėjo sraunūs upelai. Susigūžę prieš kiekvieną keliu posūkį drebėjom ir laukėm, kada nugarmėsim į bedugnę. Kelis kartus teko išlipti ir kojti į kalnų pėsciomis. Pakrauti sunkvežimiai nepajėgė jo įveikti. Visi vairuotojai buvo rusai. Jų tévai apsigyveno Tadžikistane tuojo po Spalio revoliucijos. Tiksliau sakant, jie bėgo nuo bolševikų persekiojimo, metė savo namus ir užgyventą turtą. Taigi jie mažai kuo skyrėsi nuo mūsų, tiktais dabar buvo laisvesni, galėjo dirbtis, kur jiems patiko. Pravažiavę dar keletą kilometrų pamatėme, kaip véjo nugairintais šlaitais, vėl suspaudusiais lygumą iš abiejų pusų, pešiodamos žolę laipoja avys. Tokios pat pilkos, kaip ir uolos. Žilabarzdžiai senukai lopytai perlopystais margais apsiaustais, pasirėmę lazdomis, prisidengę nuo saulės akis rankos plaštaka, žiūrėjo į mus sukaupę dėmesį. Turbūt pirmą kartą jie matė tiek daug žmonių. Pagaliau patekome į molinių namukų labirintą.

– Dagana Kikis! – šūktelėjo kažkas, ant dulkėtos lenteles perskaitės gyvenvietės pavadinimą. Vairuotojas perspėjo, kad toli nuo mašinos nenuveitume, jis greitai užpils vandens ir važiuosim toliau. Kol dar saulė aukštai nepakilo, turėjome suspėti pasiekti galutinį mūsų kelionės tikslą... Aišku, mus lydėjo sargyba, bet ji laikėsi nuo mūsų atokiau, jokio kontakto su tremtiniais nepalaikė.

Giliai traukėme į plaučius gėlių aromatą, kurį aplinkui buvo ištisi klombai. Raudonai žydėjo tulpės ir laukinės aguonos, mélynavo lajos, spindėjo aukso geltonumo briotai, žalsvai melsvi salandžiai, rožiniai linarai ir magnolijos, o fistaškių krūmokšniai buvo pilni bičių. Ore aromatų kvapai pynėsi, svaigino,

vertė užmiršti visas mums pardarytas skriaudės. Grynas oras praskaidrino akis, ne vienam išspaudė ilgesio ašarą. Jaunesnieji išlipo iš sunkvežimio, pasiėmė kas kokius turėjo indus, nuėjo paskui vairuotojus. Petras Petminis, jo brolis Arūnas, Onutė Kuraitytė, Marytė Pempytė ir Karolis Karickas, iš grėžinio pasisėmę pilnus ąsočius vandens, jau éjo atgal, kai pasigirdo širdži veriantis riksmais. Penkiametis Mazaičių Jonukas rai-

lioracijai ir išdeginus meldus, geltonpilvės išnyko.

Tašyk Dagana Kikyje Mocaičių Jonukas labiau išsigando, negu nukentėjo, bet mums tai buvo didelė pamoka būti atsargiemis ne tik su gyvatėmis, bet ir su skorpionais, fa langomis, kurių knibždėte knibždėjo, o įkandimas – mirtinis. Nuo jų įkandimo mirė ne mažiau žmonių negu nuo maliarijos. Ne veltui kas pus-kilometris buvo įrengti medcinos punktai. Bet tai buvo pa-

kad dar ne viskas pasakyta. Pirmas prabilo Aleksandas:

– Tikiu tais žmonėmis, kuri rizikavo savo gyvybe, padėdami kitiems. Matei Kaune ant rampos tą grupelę lietuvių, mums įkandin pasakiusi: „Laikykitės, broliai! Mūsų Trispalvė dar suplevėsuos!“

– Sutinku, jog „gyventi, kvépuoti, vaikščioti“ dar néra gyvenimo prasmė, tačiau tai jau mažytis lašelis, o daug jų – pripildo gyvenimą. Turbūt sunkiausiais mums bus apsi-

nešiojo Lietuvos himną ir tamsiaisiai vakarais, be abejų, mokys giedoti savo vaikus. O tai gal ir bus viso gyvenimo prasmė?!

Dar vienas kelio vingis, ir sunkvežimiai, sugirgždinę stabdžius, pradėjo leisti į dūmų skraiste aptrauktą nedidelę lygumą. Degė meldynai. Priekyje pasirodė nedidelė molinių namukų gyvenvietė. Tai buvo Ujaly, būsimasis tremtinių centras. Tiesa, ne visi buvo apgyvendinti Jame. Daugelis mašinų pasuko į Kuibyševo rajoną, o iš ten tiesiai į Maksimo Gorkio, Budionio ir Kirovo kolūkius. Pasirodo, dar prieš lietuvių atvezimą, jie jau buvo išrūšiuoti ir išskirstyti – kur kam teks lenkti nugarą už padarytus „nusikaltimus“.

Iš daugiau nei 800 Lietuvos tremtinių Ujaly liko tik apie 50 šeimų. Kiti buvo išblaškyti po visą Vachšo slėnį. Tarp tų, kuri apsigyveno Ujalybuvo: Albina Benktė, Adolfas Erlingas, Eugenija ir Augustinas Golfenai, Augustina Kanitainaitė, Natalija Slekaitė, Vytolių, Nėjų, Machtų, Kochaičių, Levenskių šeimos. Visi jie buvo apgyvendinti dideliame, išmolio nulipdytame ir meldais dengtame barake, kuris anksčiau buvo lyg trašų sandėlis, lyg garažas.

Iš pradžių žmonės buvo nusiteikę optimistiškai – duos Dievas, praeis laikas, išsitaisyime, prasigyvensime, kaip nors išsiversime. Bet gyvenimas klostėsi ne taip, kaip jie norėjo ir svajojo. Diena dieną vijo, darbas – darbą, įvykis – įvykį, bet geryn niekas nėjo. Atvirkšciai, vargas sekino virus, žalojo moteris ir žudė vaikus.

Nuo ankstyvo ryto iki tamso reikėjo dirbtis medvilnės plantacijose, ir tik pabandyk pasipriešinti! Vasarą dar buvo lengviau, vieną kitą vaisių suvalgai, daržovę išrauni, o kai atėjo ruduo... Tuo metu jau dauguma tremtinių persikelė gyventi į iš meldų ir molio sulipdytas trobeles, barakas beveik ištušėjo. Kas ką brangesnio turėjo, iškeitė į duoną, dauguma žmonių liko basi ir pliki. Nuo kalnų šliaužė rūkas, tingiai teliuškavosi vanduo kanale. Drauge su tais rūkais laikas atnešė nesibaigiantį skurdą. Namuose viešpatavo drėgmė, badas ir šaltis. Žmonės staiga aiškiai pažiuto, kad viskas, ką jie veikė – ne pagrindinis gyvenimo keliolas, o tartum šalikelę, kad jie atsilieka nuo sparčiai bégančio laiko, žiauriai apgavusio juos...

(Bus daugiau)

Medvilnės plantacijų belaisviai

Šis keliais – vienintelis į Vachšo slėnį. Kitais keliais galėjo pravažiuoti tik visureigis

tėsi ant žolės ir rodė į nušliažiančią šalin gyvatę. Gerai, kad tai buvo geltonpilvė, ant kurios jis netycia užmynė, jos įkandimas nepavojingas, bet skausmas – didelis. Vėliau mes jas gaudydavome, prisikimšdavome pilnā antį ir eidavome į šokių. Jos labai mėgsta šilumą. Apjuosdavo mūsų kūną, iškišdavo galvutes promarškinį užsegimo „properšas“ ir gąsdinavo mergaites.

Geltonpilvės taip pat mums tarnavo kalnuose, kai eidavom grybauti arba „medžioti“ vėžlių. Būdavo, tik išeini iš už iškyšulio, o čia – „akiunuota“ kobra! Bėgti negalima, reikia trauktis atbulomis, stebint jos veiksmus, bet geriausia išsitraukti geltonpilvę ir pamesti prie nuodingos „akiniuotosios“. Tik kelios sekundės praeina, kol geltonpilvė „prisipučia“, pasidaro trikampė, kiekvienas kampas, kaip aštrūs peilio ašmenys. Ji „atsistoja“ ant galvos ir pradedą mūši. Savo aštoria uodega sukapoja priešą į gabalus, kaip kalaviju. Geltonpilvių bijo visos nuodingosios gyvatės. Kai mus atvežė į Tadžikistaną, jų buvo tiek daug, kad ir miegojom tarp jų, o kartais ir valgėm iš vienos lėkštės. Prasidėjus me-

daryta vėliau, o pirmaisiais mūsų tremties metais nespėjome laidoti mirusiuju...

Įpyle vandens, vairuotojai vėl sėdo už vairo, ir vėl rijome dulkes ir nežinojome, kur dingti nuo karštos, kepinančios saulės. Tai buvo dar tik pavasario šviesa, užliejusi dangų, užtvindžiusi žemę švityniomis bangomis. O kas bus vasarą? Kelias vingiavo tarp akmenų, kilo ir vėl leidosi pakalnę, vis tolo ir tolo nuo civilizacijos...

Nužvelgės greta sėdinčius draugus Pempių Andrius nesusilaikė:

– Žmogus be tévynės, kaip medis be šaknų. Kiek laistytume, jis vis tiek vysta, nyksta, kol visai nudžiusta.

– Kodėl taip liūdnai? – paklausė Aleksandas Savokas. – Dar ne viskas prarasta. Tuo aš tikrai tikiu. Niekada anksčiau nesusimastydavau. Gal nebuvavo laiko, o gal ir noro. Tik dar susimąstiau – tikiu žmonėmis ir gyvenimo prasmę matau teisingume.

– Teisingume? – paklausė Andrius.

– Taip, teisingume. Nors jo aplink dar taip maža, – Aleksandas nuleido akis. Klausydami dviejų savo draugų pamastymą, kiti tylėjo. Nujautė,

sprendimo žingsnis, kurį turėsiame padaryti kiekvienas – su kuo mes?! Kuriuo keliu eiti?

– Norėtum aprépti viską iš karto? – šyptelėjo Aleksandas.

– Deja, kažko vis tiek teks atsisakyti, užgniaužti savyje. Turbūt čia ir slypi gyvenimo esmė – apsisprendime. Juk tik vienas žingsnis, ir tu jau kitas! Keičiasi aplinka, mintys...

Netikėtai į šių dviejų vyru pokalbi įsiterpė ir Andrius Pempės brolis Jonas:

– Gyventi – tai gal visada eiti svyruojančiu tiltu. Kiekvienas mūsų turime po tokį tiltą. Vieno tvirtesnis, kita silpnėsnis. Tačiau sugriūti gali bet kuris.

– Ką siūlai? – paklausė Aleksandas.

– Jonas rimtais atsakė:

– Plaukti gražiai ir ramiai buvusia linkme gal būtų lengviau. Bet gyventi reikės patiemis. Tik ar jausime prasmę, jei gyvenimas bus nemielas?..

– Mums teks daug ką išbandyti, – patvirtino Aleksandas.

Apie ką diskutavo draugai, visi gerai suprato. Tremtyje prireiks ir drąsos, ir ryžto, tačiau, kad vyrai nesitaikstys su nelaisve, buvo aišku. Reikėjo tik džiaugtis, kad lietuvių iš-

Šiemet sukako 55 metai nuo paskutinio Vakarų srities Jūros štabo žūties.

1949–1955 metais mokytojavau Kelmės rajone ir apie tragediją sužinojau vėliau. Po keleto metų buvusiam KGB (dabar – Lietuvos Ypatingasis archyvas) aptikau medžiągą apie šio štabo žūtį.

1953 m. sausio 17 d. Kelmės rajono Pužukų kaime, Kazio Ruko sodyboje, žuvo Antanas Bakšys, Aleksas Jurkūnas ir Elena Gendrolytė-Jurkūnienė. Žuvo visa Vakarų srities ir Jūros štabo vadovybė. Tai buvo Vakarų srities organizuotos partizaninės kovos pabaiga. Pavieniai partizanai ir nedideli atskirų būrių daliniai kovojo dar ilgai. Kas buvo tie partizaninių kovų didvyria, net dešimt metų kovoje su okupantu?

Antanas Bakšys-Arvydas, Klajūnas, Senis, gimė 1923 m. birželio 13 d. Raseiniuose, balsiuvo ir siuvėjos šeimoje. Po šešerių metų, 1929 m. kovo 19 d., šeima susilaukė dukters Zitos. Antanas nuo vaikystės buvo linkęs į meną – labai gražiai piešė, pjaustė medžio figūrėles. 1941 m. baigė Raseinių gimnaziją, norėjo tapti mokslus, bet užgruovo dviejų grobuonių – rudojo ir raudonojo – karas. Antanas įsidarbinė Raseinių apskrities viršinko sekretoriumi. 1944 metais įsijėjo į generolo P. Plechavičiaus Vietinės rinktinę. Karo meno mokėsi Marijampolėje. Rudajam okupantui išvaikius Vietinės rinktinės kariūnus, Antanas grįžo į Raseinius. Atslinkus raudonajai okupacijai, 1944 metų rudenį Antanas Bakšys pradėjo mokytojauti Gervinių pradinėje mokykloje. Vėliau kartu su tévais persikelė į Anžilių kaimą. 1944 m. gruodžio 23 d. mirė tévas. Antanas persikelė mokytojauti į Mininį pradinę mokyklą.

Antanas Bakšys pajuto, kad čekistų šnipai įtarė jo ryšį su partizanais. 1945 m. kovą A. Bakšys suėmė ir jis paslaptingai dingo. Sesuo Zita ir motina lankėsi Šiluvos, Kauno, Marijampolės ir Raseinių stribelnyčiose, kagiebistų įstaigose, bet Antano niekur nerado. Tada lietuvių dar nežinojo raudonojo okupanto "humanušumo" ir neįtarė, kad "rojaus" šalyje žmonės dingsta be pėdsakų. Netrukus šią tiesą sužinojo ir pajuto kone visa Lietuva.

Slinko mėnesiai. Apie Antaną – jokių žinių. Tik po gero pusmečio gavo Antano Bakšio laiškelį su Marijampolės ir Kybartų paštų spaudais. Tada ir sužinojo, kad Antanas buvo įkalintas Vokietijoje, kaip karo belaisvis, bet bylos, kad jis – vokiečių kareivis, nesudarė. Vėliau įsodino į traukinį ir išvežė į Rusiją. Pakeliui

Antanui pavyko sutikti dorą žmogų, sutikusį Lietuvoje išsiųsti jo laiškelį.

A. Bakšys nuvežė į lagerį prie Tulos. Čia buvo kasama akmens anglis. Darbo sąlygos nežmoniškai sunkios, maistas nepaprastai blogas. Kaliniai masiškai mirė. Ijūvieta atveždavo kitus. A. Bakšys labai nusilpo. Bendro likimo draugas jam patarė gerus batus iškeisti į maistą. Namiškiams pavyko išsiųsti laišką. Sesuo Zita netrukus pradėjo broliui siušti maisto. Netikėtai Antanui nusiūpsyjo laimė: korta "načalnikas" paprašė, kad jis nupieštu revoliucinių plakatų ir net kelis „nemirtingųjų“ portretus artėjančių Spalio šven-

ju, tačiau sekė kiekvieną jo žingsnį.

1947 m. lapkričio 17 d. buvo suimtas A. Bakšio bendradarbės mokytojos sūnus Feliksas Tiškus. A. Bakšys supratė, kad išmušė jo valanda. Naktį pasitraukė pas partizanus. Sesuo Zita rašė, kad po kieklaiko nuvykusi pas Antaną tiesiog nustebo pamačiusi jį žvaly, drąsų, gerai nusiteikusį. Zitos susitikimussu broliu ir partizanais netruko pastebėti šnipai. 1948 m. rugpjūčio 4 d. Zita suėmė. Liko tuščias Raseinių gimnazijos abiturientės suolas. Po žiaurių tardymų ir kankinimų Zitą Bakšytę ir jos motiną išvežė į Taišeto lagerį, tačiau kartu gy-

kovos sajūdžio Prezidiumo tarybos narys, buvo paskirtas Vakarų srities vadu, A. Jurkūnas-Valeras – Jūros štabo viršininku.

Apie kovotojų kelia

Kitas žymus partizanas, žuvęs 1953 m. sausio 17 d. Pužukų kaimo K. Ruko sodyboje, buvo Aleksas Jurkūnas-Aras, Marius, Gintaras, Raganis, Valeras. A. Jurkūnas gimė 1923 m., šiaulietis, dantų technikas, LLA narys. 1944 m. kartu su broliu Jonu traukėsi Vokietijos link. Trumpam sustojo Žemaitijoje, Raudgirio miške, netoli Kražių. Siauliouose okupantai nužudė Jurkūno motiną. Alekso

baigė Kelmės gimnaziją, mokytojavo Užvenčio valsč. Junikilų, Šaltinių, Linkaučių ir kitose mokyklose. Buvo sekama, todėl dažnai keitė darbavietę. 1948 m. į Sibirą išvežė tévus. Elenos sesuo Janina kurį laiką dirbo Kelmės tau-pomojoje kasoje buhaltere, bet ją areštavo ir nuteisė 10 metų. Eleną pradėjo kvesti į Kelmės kagiebyną. Kai Ele-nai ketvirtą kartą įsakė atvykti į tardymą, ji pasitraukė pas partizanus. Tai buvo 1950 metai. Tų pačių metų kautynėse su priešu Raudgirje Elenai buvo peršauta koja. Gydytis ji prisilaudė pas Antaną Gudmoną Végelinės kaime, Kelmės rajone. Pasveikusi nuvyko į Kelmę nusipirktais ir kitokiu reikmenų. Likimo pirštas – netikėtai sutiko pažiastamą (kai mokytojavo Junikilų mokykloje), buvusią šaulepę Petronėlę Miliauskaitę-Šimkienę, energingą, drąsia, patriotišką moterį. Elena jai pasakė, kad jau nebedirba mokytoja, o pasitraukusi pas partizanus. Paprašė Petronėlę atvykti pas Antaną Gudmoną. Tai įvyko 1950 m. gegužės mėnesį. Petronėlę netruko atvykti. Netoli A. Gudmono namų, krūmuose, ją sustabdė trys partizanai. Iš jų pažiastamas buvo tik Valeras. Jis paprašė skubiai atvežti kuniga ir paaškino, kad reikia sutuokti jauną porą. Sutuoktuvese dalyvavę keturi civiliai žmonės buvo nuteisti po 25 metus kalėjimo.

Ukininko Kazimiero Ruko sodyboje, Pužukų kaime, 6 km nuo Kelmės, 1949 m. (pagal kitus Šaltinius – 1947 m.) buvo įrengtas bunkeris. Jis buvo apšviestas akumuliatoriaus tiekiama elektro. Ten buvo ir štabo spaustuvė, aprūpinta spaudinimo įrangą.

Genė Rukaitė grįžusiai į Sibiro Janinai Gendrolytei sakė, kad čekistas ir stribai net keturis kartus darė kratą, bet bunkerio nerado. Penktas kartas buvo lemiamas. 1952 metais KGB sutelkė būrij agentų: „Birutę“, „Ančią“, „Saulę“, „Rūtą“, „Tigrą“, „Kostą“. 1952 m. rugpjūčio 15 d. buvo užverbuotas agentas, slapyvardžiu „Apuokas“. Jis anksčiau buvo kolchozo sandelininkas, bet už grūdų vogimą buvo teistas, tačiau sutiko dirbtį KGB agentu ir nuo bausmės atleistas. „Apuokui“ buvo duota užduotis – užmegzti ryšį su Valeru. 1952 m. rudenį KGB nustatė, kad Valero spaustuvė yra tarp Kelmės ir Kražių. Agentas „Apuokas“ įgijo kai kurį partizanų, rysininkų ir rėmėjų pasitikėjimą. 1952 m. spalio 15 d. (taip buvo rašoma KGB atskaitose) suimtas Janaučiaus kaimo gyventojas Antanas Jankauskas.

(keliamo į 8 psl.)

Dr. Juozas PARNARAUSKAS,
Laisvės kovų dalyvis

Vakarų srities Jūros štabo žūtis

čių proga. Nupiešė. Gavo netik maisto, bet ir pinigų. Tada Antanas ir dar trys draugai ėmė rengti planą, kaip ištrūkti iš pragaro.

Kaip ištrūkti iš pragaro

Pavyko pabėgti. Už tvoros visi išsiskirstė pavieniui – toks buvo A. Bakšio planas. Jis pats, klipata, nupédino į geležinkelio stotį ir bandė patekti į važiuojancius traukinius Vakarų link. Slapstydamasis krovinių vagonų užkaboriuose, dirbdamas garvežio kūriko padėjėjų Antanas pasiekė Kauną. Čia nusipirko bandelių... Tai buvo pirmas kartas, kai nereikėjo slapstytis. Pėsčias patraukė Raseinių link. Retkarčiais pavežamas pasiekė savo miestą. Jis priglaudė senas pažystamas, geraširdis gydytojas Lazauskas. Geradarių déka A. Bakšys įsigijo netik karinį bilietą, bet ir pasą. 1946 metų rudenį A. Bakšys įsidarbinė fizinio parengimo mokytoju Raseinių gimnazijoje. Daug mokytojų jau "mokytojavo" Sibire. Raseinių mieste ir mokykloje kūrėsi antisovietinės pogrindinės organizacijos. Tai OS – organizacinis sektorius ir VS – veikiantis sektorius. Patriotiškai nusiteikęs A. Bakšys negalejo likti nuošalyje – užmezgė ryšį su pogrindžiu.

Ryšiai su pogrindžiu

1947 m. čekistai ir tautos padugnės įskundė A. Bakšį. KGB suėmė ir žiauriai tardė, išsuko dešinę ranką. Konkrečių įkalčių nerado, be to, statomam B. Dauguviečio spektakliui "Nauja vaga" reikėjo dekoracijų piešėjo. Nors skaudama ranka Antanas Bakšys piešė dekoracijas. Jam vėl buvo leista dirbtį mokyto-

venti neleido. Zitą atskyré ir nuvežė dar už 200 kilometrų. Tik po Stalino mirties, 1954 metais, Zitai buvo leista nuvykti pas motiną. Abi į Lietuvą grįžo 1966 metais. Sūnus Antanas jau buvo žuvęs. A. Bakšienė mirė 1987 metais, eidama 92 metus, kai Lietuva vėl rengėsi atsitiesti. Ji mirė neradusi sūnaus kapo.

Partizano kelias

Antanas Bakšys-Klajūnas, Germantas, Keleivis, Senis partizanavo Kęstučio apyg., įkurtose Raseinių, Jurbarko, Kelmės, Taurages, Pagėgių, Šilutės rajonuose. Man dirbant mokytoju Kelmės rajono Paprūdžių mokykloje, 1951–1952 metais teko susitikti su Keleiviui. Tada tiek ir težinojau. Perdaviau jam žiūronus, medicininį švirkštą, adatų, vaistų. Tada mano matytas Keleivis buvo vidutinio drąsos, stambokas, juodais plaukais ir juoda barzdele, vilkėjo gražią Lietuvos kario – partizano uniformą.

A. Bakšys-Senis buvo ižvalgus politikas. Supratė, kad ginkluota kova, neremiamai didžiųjų valstybių, silpsta. Tolimesnė kova su okupacija jis numatė kita, ne ginkluota, pasipriešinimo forma. 1952 metais A. Bakšys-Senis parangė "Vyčių Sajungos" programą ir Istatus. Minėtos sąjungos veiklos aiškinimui buvo pradėtas leisti laikraštis "Vyčių keliu". Jo išėjo tik du numeriai. Redaktorius žuvo, bet "Vyčių Sajungos" idėjos rado atgarsį tarp patriotų. Man teko aptiki suimtujų KGB tardymo protokoluose kaltinimų už prilausymą "Vyčių Sajungai".

Zuvus Vakarų srities vadovybei A. Bakšys-Senis 1951 m. gegužę, kaip Lietuvos laisvės

brolis Jonas Raudgirio miške persišaldė ir susirgo. Partizanai jam parūpino pasą Jono Donskio vardu. Jis buvo gydomas Romainiuose. Ten ir mirė.

Aleksas Jurkūnas buvo išsilavinęs, aukšto ūgio, lieknas, fiziškai labai stiprus, gražus vyras, per devynerius partizanavimo metus kovoše užsiogrūdinęs, sumanus karys. Sékmingai dalyvavo daugelyje mūsių su okupantu kariuomenė ir stribais. Visada rimtas, mažakalbis, reiklus sau ir pavaldiniam. Jis su savo komanda 1947–1951 metais daug kartų užeidavo, dienodavo pas mano būsimos žmonos tévus Notėnų kaime. A. Jurkūno-Valero būryje 1949–1950 metais partizanavo Kražių gimnazijos mokinys, mano klasės draugas Stasys Gedvilas-Benamis. Vėliau jis buvo Vakarų srities Jūros štabo narys. 1951 m. vasarį žuvus Vakarų srities Jūros štabo vadovybei, A. Jurkūnas-Valeras buvo paskirtas Jūros štabo vadu.

Trečia Pažukų tragedijos dalyvė Elena Gendrolytė-Jurkūnienė-Balandė, Balandė, Žibutė, Androlija. Elena Gendrolytė gimė 1924 m. stambiu ūkininku šeimoje. Be jos augo dar dvi dukterys – Janina ir Viktorija. Gendrolių sodyba buvo Skaudvilės valsč., ant Ančios upės kranato. Tėvas Kazimieras Gendrolis (1884–1973) buvo patriotiškai nusiteikęs, apskaičiavęs žmogus. Jo pastangomis ir rūpesčiu namuose buvo įkurtas pradinė mokykla. Valstybinių svenčių metu aukštame kieme kleve plevėsuodavo Trispalvė. Gendrolių namuose vykdavo pavasarinių, šaulių susirinkimai, vakaronės.

1941 m. Elena Gendrolytė

Vakarų srities Jūros štabo žūtis

(atkelta iš 7 psl.)

Jis KGB žinių neteikė ir pasislėpė. KGB agentas „Apūokas“ per A.Jankauską palaike ryšį su Valeru, tačiau jo slėptuvės nežinojo. Agentai – „Laimutė“, „Špulka“, „Fric“, „Birutė“, „Aleksas“, gyveno Valero veikimo rajone. Jiems KGB davė užduotį – per rémėjus ir ryšininkus „kaip ginkluotą ir nuo teisėsaugos besislapsantį“ į Valero būri įsiūlyti „Apūoką“. Kas ir kiek sužinojo apie Valero slėptuvę, Kelmės 1953 metų KGB ataskaitoje nerada.

A.Jankauskas 1952 m. ru denį apsigreno Valero bunkeryje. 1953 m. sausio 17 d. ryta K.Ruko sodybą apsupo gausus kagėbių ir stribų būrys.

Skelbimai

Kovo 26 d. (trečiadienį) 13 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga organizuoja Kauno apskrities mokyklų istorijos mokytojų konferenciją „Lietuvos gyventojų pasipriešinimo sovietinei okupacijai atspindžiai pilietiniame vaikų ir jaunimo ugdyme“. Kviečiame dalyvauti.

Kovo 28 d. (penktadienį) 11 val. Jurbarko kultūros centre įvyks LPKTS Jurbarko filialo narių ataskaitinis susirinkimas-konferencija. Turėkite LPKTS nario pažymėjimą. Galésite užsprendimų „Tremtinį“, sumokėti nario mokesčių. Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Balandžio 6 d. (sekmadienį) 14 val. Alytaus šaulių namuose (Dariaus ir Girėno g. 10) įvyks LPKTS Alytaus filialo vi suotinis ataskaitinis susirinkimas. Turėkite nario pažymėjimą. Galésite sumokėti nario mokesčių, užsisakyti „Tremtinį“.

„Sibiro Alma Mater“ bendraautorijų dėmesiui

Ruošiamė knygos „Sibiro Alma Mater“ trečiąjį tomą „Po tremties“.

Vis dažniau siūlomate straipsnius naujai mūsų knygai. Tačiau straipsnių kokybė dažnokai nėra techniškai aukšta, todėl išleistose knygose pasitaiko netikslumų, kuriuos ištasyti sunku.

Kad autoriai galėtų geriau, greičiau ir įdomiau parengti straipsnius, pateikiu atmintinę.

1. Atminkime, kad mūsų knygą pagrindinė tema – mokslo siekimas ekstremaliomis sąlygomis, dvasinės stiprybės ir dorovės pavyzdžiai; mokslo siekimą skatinusių žmonių – mokytojų, tėvų, tų žmonių, kurie įžiebė šviesos spindulėlį mums, mūsų tėvų ir net protėvių atminimas; kaip ir ką pasiekėme (specialybė, pomėgiai, darbas) ir ką galėjome arba tikėjomės pasiekti (pasiekti rezultatai, investicijos Lietuvai); knyga skiriama istorijai ir jaunimui, kaip veiksmų pavyzdys; knyga yra eilinis akmenėlis dvasinio Lietuvos is-

torios, atminties ir tiesos paminklo pamatams.

2. Knygos privalo skirtis viena nuo kitos – naujumu, įdomiaisiais istorijos faktais, nešiekartoti.

3. Straipsniuose būtina gvidinti ne tik mokslo siekimo keilius, bet ir mūsų pasvarstymus, vizijas bei apmąstymus po tremties – apie darbą, apie mūsų (nors ir mažyčius) pasiekimus, apie mūsų investicijas Lietuvai, pomėgius ir t.t.

4. Straipsnius būtina surinkti kompiuteriu. Galite atsiusti elektroniniu paštu arba išrašyti į kompaktinę plokštelię. Išspausdintą tekstą kartu su kompaktine plokšteliu ir nuotraukomis išsiuisti sudarytojui. Būtina nurodysti elektroninio pašto adresą, kad būtų galima bendrauti ir derinti straipsnių korekciją.

Pastaba: straipsnius priva lome parengti ir perduoti leidyklai jų popierinių ir elektroninių variantą. Turime daug papildomo darbo, todėl reikia samdyti žmones, nes vienam apdoroti juodraščius sudėtin-

kad ją išlydėtų Amžinybėn. Paskutinis garbingai žuvo Valeras. Antanas Jankauskas buvo suimtas gyvas.

Praėjo daug metų, ir šiandien niekas neabejoja – buvo išdavystė. „Laimingi“ buvo areštuotieji. Pužukų tragedija sutapo su netrukus prasidėjusiais pokyčiais Kremlie. Bunkeryje žuvusių partizanų gimines buvo nuteisti. Po Stalino mirties, praėjus penkiems-aštuneriemams metaams, visi iš lagerio buvo paleisti. Kelmės kraštotoiros muziejuje yra Pužukų bunkerio maketas. Įvykių vietoje dar stovi ta pati daržinė. Atkūrus Nepriklausomybę Rukų sodyboje su istorijos mokytojais lankosi mokiniai.

Užjaučiamė

Mirusvyru Albertui, nuo širdžiai užjaučiamė Galinė TUMAITĖ-TRAUTMANĘ. Liūdime kartu.

Latvijos lietuvių politinių kalinių ir tremtinių draugijos valdyba

Skaudžią netekties valandą, mirus mylimai Motinai, nuoširdžiai užjaučiamė LPKTS Klaipėdos filialo narių Jurgi VILENIŠKI.

LPKTS Klaipėdos filialas

ga. Straipsniai turi būti kiek galima daugiau išbaigtai. Vietovių pavadinimai ir pavardės aiškios, datos tikslios.

5. Nuotraukos numeruojamos eilės tvarka. Užrašai po nuotraukomis paženklinami tais pačiais numeriais ir išspausdinami teksto gale. Jeigu nėra galimių nuotraukas nu skenuoti, siūlykite kokybiškas nuotraukų kopijas, padarytas fotoateljé, nes leidybos proceso originalas gali pasimesti.

6. Straipsnio gale nurodykite savo adresą, telefono numerį, elektroninio pašto adresą.

7. Nekartokime, kas jau buvo publikuota, rašykime įdomiai – Istorijai ir Jaunimui.

8. Kai surinksime pakankamai straipsnių, susirinksime Šiauliouose, aptarsime visas leidybos problemas ir sąlygas.

Pasiteirauti tel.: (8 413) 90115, 8 618 72785. Adresas: Rasos g. 22–49 Šiauliai. El. paštas: cingus@ takas.lt arba cingusr@gmail.com

Romualdas BALTUTIS,
knygų „Sibiro Alma Mater“ sudarytojas

ILSEKITES RAMYBEJE

Jadvyga Bražienė

1942–2008

Gimė Šiaulių r. Strazdų k. ūkininkų šeimoje, auginusioje tris vaikus. 1945 m. šeima buvo ištremta į Komiją. Dirbo sunikius miško ruošos darbus. Į Lietuvą grįžo 1957 m. Tėviškėje niekas nelaukė, teko gyvenimą kurti iš naujo. Jadvyga vertėsi siuvėjos amatu. Ištekėjo, užaugino tris vaikus. Buvo aktyvi LPKTS narė.

Palaidota senosiose Kuršėnų kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiamė šeimą ir artimuosius.

LPKTS Kuršėnų filialas

Valė Bružienė

1947–2008

Gimė Telšių r. Duseikių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje penkis vaikus. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarską. Valei tada buvo tik vieneri metukai. Paugėjusi lankė vietinę mokyklą. Po dešimties metų šeima grįžo į Lietuvą. Valė baigė Kuršėnų prekybos mokyklą ir sekmingai dirbo prekybos įmonėse. Sulaukusি Lietuvos

Atgimimo aktyviai išitraukė į Šajūdžio ir LPKTS veiklą. Užaugino dukterį ir sūnų.

Palaidota naujosiose Kuršėnų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiamė šeimą, giminės ir artimuosius.

LPKTS Kuršėnų filialas

Jadvyga Vaitekūnaitė-Balčiūnienė

1930–2008

Gimė Raseinių r. Betygalos valsč. Setkaimio k. ūkininkų šeimoje. 1951 m. kovo 21 d. buvo areštuota ir nuteista. Kalėjo Intoje, Komijoje. Į Lietuvą grįžo 1955 m. birželio 17 d., apsigrenė Šiauliouose, isidarbino Šiaulių dviračių gamykloje, sukūrė šeimą, užaugino sūnų ir dukterį, sulaukė vaikaičių bei provaikaičio.

Palaidota Šiaulių Ginkūnų kapinių tremtiniių sektorijoje.

Užjaučiamė šeimą ir artimuosius.

LPKTS Šiaulių filialas

Edvardas Vaznonis

1921–2008

Gimė Panevėžio r. Mingelionių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje keturias dukteris ir sūnų. Ankstyvoje vaikystėje neteko tėvų. 1947–1954 m. kalėjo Magadano lageriuose. 1954–1960 m. praleido tremtyje – Irkutsko sr. Tuluno mieste. Sukūrė šeimą su tremtine Irena. Grįžęs į Lietuvą apsigrenė Panevėžyje. Daug metų dirbo kelių tiesimo įmonėje. Buvo LPKTS narys. Aktyviai dalyvavo Vilniujos draugijos veikloje.

Nuoširdžiai užjaučiamė žmoną ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio filialas

Danutė Katinaitė-Gierikienė

1930–2008

Gimė Panevėžio r. Ramygalos sen. Aukštadvario k. Šeimoje augo 12 vaikų. Tėvas mirė, kai Danutė buvo 12 metų. Danutė pradėjo dirbtini nuo 16 metų. 1951 m. visą šeimą ištremė į Tomsko sr. Asinovo r. Tungusko k. Tremtyje dirbo miško ūkyje. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Ištekėjo, užaugino dukterį.

Palaidota Panevėžio r. Ramygalos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiamė dukterį ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio filialas

SL289

Redaktorė

Redakcija:

Tremtinys

Jolita Navickienė

Aušra Šuopytė,

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214

Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr. LT18 70440600 0425 8365.

Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3880. Užs. Nr.

Kaina 1,40 Lt